

Ekonomik Suç Kavramı, Benzer Kavramlarla İlişkisi ve Ekonomik Suçluluk

Bilge Burhanettin GÜLCÜ
YL Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
<https://orcid.org/0000-0001-9654-443X>
bilgeburhanettingulcu@gmail.com

Makale Başvuru Tarihi : 16.11.2023
Makale Kabul Tarihi : 18.12.2023
Makale Yayın Tarihi : 31.12.2023
Makale Türü : Araştırma Makalesi
DOI: 10.5281/zenodo.10445617

Özet

Anahtar Kelimeler:

Suç
Ekonomik Suçluluk
Beyaz Yaka Suçluluğu
Suç Eğilimi
Ekonomik suçun
Özellikleri

Geçmişten günümüze kadar gelen suç olgusu, tüm insan topluluklarında var olmuş ve gelecekte de varlığını sürdürecektir. İnsan topluluklarıyla yaşayan bu olgu; son dönemlerde iktisat biliminin de ilgi alanına girerek, ekonomik boyutuyla incelenmeye başlanmıştır. Bu çalışmada öncelikle suç kavramı incelenmiştir. Daha sonrasında ekonomik suç kavramına değinilmiş olup ekonomik suçun nedenleri ve özellikleri açıklanmıştır. Bu bağlamda çalışma dâhilinde suç davranışı ekonomik açıdan ele alınmış, suç kavramına ekonomik perspektiften değinilmiş ve sonuca ulaşılmıştır.

The Concept Of Economic Crime, Its Relationship With Similar Conceptions And Economic Guilt

Abstract

Keywords:

Crime
Economic Guilt
White Collar Crime,
Crime Tendency
Characteristics of
Economic Crime

The phenomenon of crime from the past to the present has existed in all human communities and will continue to exist in the future. This phenomenon, which lives with human communities, has recently entered the field of economics and has begun to be examined with its economic dimension. In this study, firstly the concept of crime was examined. Later, the concept of economic crime has been mentioned and the causes and characteristics of economic crime have been explained. In this context, criminal behaviour has been dealt with from an economic point of view, the concept of crime has been addressed from an economic perspective and the result has been reached.

GİRİŞ

Ülkelerin ekonomileri, sosyal ve ahlâkî yapıları ile kamu düzenleri üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle özellikle gelişmiş ülkelerin mücadelede öncelik verdiği ekonomik suçlar da kötü ekonomiyle ilişkilendirilebilir. Yapılan çalışmada görülmektedir ki sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler, politik nedenler, coğrafi nedenler, yasal birtakım boşluklar ve insanların güç ve paraya sahip olma hırsı ekonomik suçların işleniş nedenlerindedir.

Literatürde tanımı konusunda fikir birliği bulunmayan ekonomik suçlar bazı ortak özellikler taşır. Ağırlıklı olarak soyut tehlike suçu olarak kabul edilen ekonomik suçlarda mağdur sayısının fazla olması, çok sık kovuşturulmamasına karşılık büyük zararlara sebep olması, organize şekilde işlenmesi, ülkenin ekonomik yapısı ile yakından bağlantılı olması, failerin diğer suçlara göre farklı özelliklere sahip olması bu suç türlerinin bazı özellikleridir (İnceoğlu, 2020: 119).

Günümüz Türk Hukuk sisteminde ekonomik suçlar teriminin mali suçlar ve ticari suçlar ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu terimlerin farklı hususlar olduğu ileri sürülmüş olsa dahi bu farkların belirgin şekilde olduğunu ifade etmek güçtür (Özbek, 2020: 30-31).

Ekonomik suçlar, ulusların menfaatlerine zarar veren veya bunları tehlikeye sokan ve bundan ötürü yasaklanarak suç sayılmış eylem ve davranışlardır (Dönmezer, 1985: 19).

Çalışma dâhilinde ekonomik suçluluk kavramı ele alınmış, suç davranışı arasındaki ilişkiye ekonomik açıdan yaklaşmış, ekonomik suçun benzer kavramlarla ilişkisi konusuna değinilerek ekonomik suçun nedenleri ve özelliklerine yer verilmiştir.

EKONOMİK SUÇLULUK KAVRAMI

Suç kavramı, çok yönlü ve karmaşık bir kavramdır. Suç kavramı sadece sosyoloji değil; psikoloji, ekonomi gibi diğer sosyal bilimlerin de ilgi alanına girmektedir. Suç olgusunun ortaya çıkmasında bireyde yer alan çevresel, kültürel ve ekonomik değişkenlerin yanı sıra bireyin psikolojik altyapısı da suç işleme sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle suç kavramını doğru bir şekilde analiz edebilmek için birçok faktörü ve bu faktörlerin birbirini nasıl etkilediğini göz önünde bulundurmanız gerekir. Suç, uluslararası nitelikte, tüm ülkelerde ve kültürlerde görülen sapkın bir eylemdir. Suçun nedenleri ve türleri ülkeden ülkeye değişir. The World Youth Report (2003) genç suçluluğu bölümünde, özellikle gelişmiş ülkelerde 1970'lerden itibaren neoliberal anlayışların ulusal hükümetlere hâkim olmasıyla birlikte yoksulluk sorununun bir sosyal suç sorunu haline geldiğini kaydetti. İşsizlik yardımı, ücretsiz hizmetler gibi sosyal harcamaların kısılması veya tamamen kaldırılması sonucu yoksulluk sorununun suç oranlarını arttırdığı görülüyor (Bağış, 2022: 1181-1186).

Ekonomik faktörler, özellikle gelir eşitsizliği, suç eğilimlerini etkileyen en çok çalışılan değişkenler arasındadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) 15 üye devletini kapsayan ve ekonomik faktörler ile suç arasındaki ilişkiyi analiz eden bir araştırması, 11 ülkenin bir ekonomik değişken ile en az bir suç türü arasında bir ilişki olduğunu ortaya çıkardı. Ekonomik krizler ile suç oranları arasındaki ilişkiyi inceleyen söz konusu çalışmada, ekonomik göstergelerden en çok etkilenen 11 ülkeden 8'inde suç oranlarında önemli artışlar yaşandığı ve hırsızlık türü suçlarda artış olduğu ortaya çıktı (Memişoğlu, 2019:239-241).

Suç Davranışı Arasındaki İlişkiye Ekonomik Açıdan Bakış

Suç oranlarındaki artış eğilimi, suça olan akademik ilgiyi artırmıştır. Suç ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmaları içeren suç ekonomisi 1970'lerde geliştirildi. Suç ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi modelleyen çalışmalarda Becker (1968) ve Ehrlich (1973) öne çıkmaktadır.

Becker-Ehrlich modeline göre bu, suçluların maliyet-fayda analizine dayalı olarak suç işlemeye karar verdiği anlamına gelir (eğer faydalar maliyetlerden ağır basarsa). Becker, suç ile yasal ve yasa dışı gelir arasındaki farkı göstermek için gelir eşitsizliği değişkenini, temsili değişken olarak kullandı. Bu da bireyin suç işleme motivasyonunu artırır. Bir kişinin suç işlemekten elde ettiği yasa dışı gelir, kişinin suçtan elde ettiği kazancı temsil eder. Bu itibarla bir suç işlendiğinde, kanuni geliri düşük olan bir kişinin kaçak geliri yüksek ise o kişinin suç işleme motivasyonu yüksektir. Dolayısıyla, bir kişinin suç işlemeye yatkınlığı, yakalanma olasılığı, cezasının ağırlığı, kanuni gelir miktarı ile ters; elde ettiği yasadışı gelir ile doğru orantılıdır. Suçun ekonomik teorisinde suçun zaman içinde ödüllendirilen bir eylem olarak tanımlanması, bu yaklaşımların “*rasyonel seçim teorisine*” (ekonomik rasyonelite teorisi) dayandığını göstermektedir (Akdeniz ve Üzümcü, 2013: 115-137). Suç ekonomisi yaklaşımına göre, işsizlik ve yoksulluk gibi durumlarla karşı karşıya kalan bireyler, mevcut kaynak kıtlığının üstesinden gelebilmek için hırsızlık ve dolandırıcılık gibi maddi getiri sağlayan suçların tuzağına düşme olasılıkları daha yüksektir. Aslında, ekonomik değişkenler ve suç arasındaki ilişkinin analizlerinde mala yönelik suç oranları tartışılmaktadır. Ehrlich (1973) ABD’de ortalama gelir düzeyinin yarısının altında geliri olanların oranı ile suç oranları arasında anlamlı bir ilişki bulmuş ve gelir eşitsizliği ile suç oranları arasında bir ilişkisi olduğunu kanıtlamıştır (Francois ve Christian, 1990: 1113-1132).

Suç Eğilimi Üzerinde Etkili Olan Ekonomik Değişkenler

İşsizlik

Suçun ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden biri olan işsizlik, kriminolojik literatürde suç olgusu ile ilişkisi en çok çalışılan değişkenlerden biridir. Nitekim sadece işsizlik değil, bu çalışmada daha sonra göreceğimiz gibi, literatürde en çok kullanılan değişken olarak işsizlik değişkeni çalışma boyunca vurgulansa da başta reel ücretler olmak üzere diğer değişkenler de analize dâhil edilmektedir. İşsizlik ve suç birçok ülkede önemli bir sorundur ve bu iki kavram arasındaki ilişki kriminologların araştırma konusudur. İşsizlik, özellikle mala karşı suçların önemli bir unsuru ve belirleyicisi olarak kabul edilmekte ve ekonomik sorunların en belirgin unsurudur. İşsizlik, insanların çalışmaya istekli olduğu ve ücret ödemeye istekli olduğu; ancak iş bulamadığı bir durumu tanımlar. İşsizlik, çalışma çağına gelip iş aramasına rağmen iş gücü piyasasına girememeye veya mevcut işinizi kaybetme şeklinde olabilir. İşsizlik, öncelik olarak kişinin psikolojisini kötü etkileyerek kişinin kötülüğe dayanma yeteneğini zayıflatır. İşsizlik ayrıca hastalığa, depresyona, yoksulluğa ve sıkıntıya neden olur. Araştırmalar, işsizlikten kaynaklanan suçların genellikle hırsızlık gibi mala yönelik suçlar olduğunu göstermektedir. Çünkü işsiz, kendini bir kurban olarak görmekte ve kendisine yapılanların intikamını toplumdan almak istemektedir. İşsizlik ve suç arasındaki ilişki, tüm işsizlerin suç işlemesi şeklinde anlaşılmalıdır (Akar, 1997: 17). Aslında, işsizlik, bu çalışmada gösterilen diğer tüm faktörler gibi, suç eğilimlerini artıracak bir “*risk faktörü*” olduğunu yinelemektedir. Literatürde işsizlik ve suç arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü konusunda net bir görüş birliği yoktur. Bazı araştırmalar, işsizlik ile suç davranışı arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varırken, bazı araştırmalar belirli suç türleri ile işsizlik arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Belirli suç türleri ile işsizlik arasında hiçbir ilişki gözlemlenmiyor. İşsizlik ve suç -özellikle mala karşı suç- arasındaki pozitif ilişki, ekonomik suç teorisi açısından ifade etmek, rasyonel olarak işsiz olan kişilerin gelir eksikliğinden dolayı suç işleme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Böylece işsizler, suçu işlemeleri halinde elde edecekleri gelir ile yapacakları masrafları karşılaştırarak suç işlemeye karar verirler. Mali zorluklarla karşılaşan işsizlerin suç oranları, hâlihazırda çalışan ancak benzer zorluklarla karşılaşanlara göre

daha yüksektir. İşsizlerin şu anda hiçbir geliri, yasal geliri veya fırsat maliyeti olmadığı için, bir suç durumunda kaybedecekleri sıfırdır. Bu bağlamda, işsizler, hırsızlık ve gasp gibi gelir getirebilecek mallara karşı işlenen suçlara daha yatkındır. Chapman ve diğerleri (2008) literatürün işsizlik ve suç arasındaki ilişki konusunda farklı görüşlere sahip olduğunu göstermektedir. Suç kavramı, tamamı işsizlikle ilgili olmayan birden çok suçu içeren geniş bir kavram olduğu gibi, işsizlik de sadece işsiz sayısı ile ilgili bir kavram değildir. İşsizlik ve suç davranışı arasındaki ilişki incelenirken yaş, cinsiyet, işsizlik süresi, eğitim düzeyi ve beceriler göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bu değişkenler kişinin suç işlemeye hazır olma durumunu tarif etmektedir. İşsizlik ve suç arasındaki negatif ilişki, işsizliğin yüksek olduğu dönemlerde ekonomik koşulların kötüleşmesinin, işsizlerin çalabileceği mal sayısını sınırlaması ve işsizlik arttıkça mal suç oranlarının düşmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de ekonomik kriz dönemi olan 1994-1997 ve 2000-2001 döneminde suç sayılarındaki artışa dikkat çekmek gerekir. Artan iktisadi sorunların bireylerde ruh sağlığı sorunlarına neden olduğu ve ekonomik kriz dönemlerinde şiddet suçlarının arttığı, özellikle gelir eşitsizliğinin şiddet suçlarındaki artışa katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Ekonomik yokluğun toplumsal gerilimlere ve aksamalara yol açtığı dikkate alındığında, işsizlik ile suç arasında bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Birincisi; motivasyonsal (motivational) teori işsizliğin, suçluluk motivasyonunu ve kabiliyetini, sosyal gerilim ve çözülme nedeni olarak artırdığını ileri sürmektedir. İkincisi; fırsat (opportunity) teorisi ise, düşük ekonomik koşullar altında suç oranlarının da düşeceğini varsaymaktadır. Genel olarak istikrarlı bir işi olan kişilerin suçla karşılaşma ihtimalinin daha düşük olduğu yönünde bir görüş vardır. Bu çalışmanın bireyler için sadece sabit bir gelir elde etmesi açısından değil, aynı zamanda grup üyeliği ve sosyal kontrol mekanizmalarının tek bir yere bağlı olma şeklinde işlemesi açısından da suç olduğu, çekiciliği azalttığıdır. Araştırmalar, suç faaliyetini önlemek için işin kendisinin değil, işin istikrarının ve kalitesinin önemli olduğunu gösteriyor (Gökulu, 2010: 209-222). İşin kalitesi ile ifade edilmek istenen; beklenen beceri düzeyi, iş tatmini, maaşın yeterli olması, çalışma koşulları ve çalışma süresi gibi unsurlardır. Türkiye açısından incelendiğinde ise; kentleşme, endüstrileşmeye ve ekonomik kalkınmaya dayanmadığı için belli yerlerde nüfus artışı şeklinde belirmiş ve işsizlik ile ona bağlı çeşitli sıkıntıları ardında getirmiştir. İşsizlik, yeterli gelir olanaklarının kentlerde bulunmayışı, suç işlenmesine bir etkendir. Yaşama imkânlarının yeterli düzeyde olmaması özellikle mala karşı işlenen suçlarda artışa yol açmıştır. Mala karşı işlenen suçlar kırsal alanlarda az işlendiği halde, büyük kentte sosyal denetim mekanizmasının zayıflaması ve ekonomik olanaksızlıklar insanları köyde olsalar işleyemeyecekleri suçları işlemeye yöneltmiştir (Centel vd., 2008:57).

İşsizlik ve Suç Eğilimi Arasındaki Aktarım Mekanizması

İşsizlik ve suç davranışı arasındaki ilişkiye bakacak olursak öncelikle; meşru kazanç fırsatlarından mahrum kalmanın bir parçası olarak, insanların ekonomik nedenlerle suç işleme olasılığının daha yüksek olduğu görülür. Bu nedenle, kendisinin veya ailesinin hayati ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan maddi imkânları yasal olarak elde edemeyenler, yasa dışı yollardan gelir elde etmeye çalışabilirler. Pek çok insan kendini işleri aracılığıyla tanımlar. Bu nedenle, özellikle uzun süreli işsizlikte öz farkındalık ve aidiyet büyük ölçüde zedelenebilir. İşsiz olan kişilerin, özellikle uzun süredir iş gücü piyasasının dışında olan ve bu şekilde istihdam edilebilecek durumda olan kişilerin, suç işleme olasılığı daha yüksektir. Farrington ve diğerleri (1986) tarafından yapılan bir çalışmada, aile ve sosyal statüleri nedeniyle suç işlemeye daha yatkın olan ve okuldan sonra hep daha düşük statüde çalışan kişilerin suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (İçli ve Özcan, 1992:27-52).

Ahmet Yılmaz ATA (2011), Avrupa Birliği ülkelerinde iş gücü piyasası göstergeleri ile suç oranları arasındaki ilişki üzerine yapılan bir araştırmasında, işsizlik oranlarının suç oranlarıyla anlamlı ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu ve beklendiği gibi ücretlerin suç oranlarıyla negatif bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuştur. Suç oranı, bu ilişkiler için önemli değildir. Chapman ve diğerleri (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, 15-24 yaş grubundaki erkeklerin ne kadar uzun süre işsiz kaldıklarını, hırsızlık suçlarını işleme olasılıklarının o kadar

yüksek olduklarını gözlemlenmiştir. İş gücü piyasası politikaları ve eğitim önlemlerinin mala yönelik suçların işlenmesinde etkili olduğu bulunmuştur. Çalışma, daha uzun işsizlik sürelerinin daha fazla suç işleme eğilimi ile ilişkili olduğunu açıkça gösteriyor (Gökulu, 2010: 209-222).

Maddah (2013), İran'ın 1997 ve 2006 yılları arasında kapsayan bir araştırmasında, işsizlik ve hırsızlık arasında güçlü bir pozitif ilişkisi olduğunu buldu. İşsizlik oranı ile gelir eşitsizliği ve suç oranı arasındaki uzun vadeli ilişkiyi inceleyen bu çalışma, İran'da işsizlik oranının suç oranı üzerindeki etkisinin gelir eşitsizliğinden daha güçlü olduğunu göstermiştir. Görülmektedir ki işsizlik ve ekonomik suçluluk arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. İş gücü piyasası belirtileri ile suç oranları arasındaki münasebeti inceleyen araştırmalar, işsizlik verilerinin yanı sıra iş gücüne katılım oranları, reel ücretler ve eksik istihdam oranları gibi diğer verilerin de kullanıldığını göstermiştir.

Toplumsal Yapı

Toplumsal yapı, toplumun temel kurum ve gruplarından oluşmaktadır. Bunların birbirleriyle ve toplumun bütünüyle olan ilişkilerini, işleyişleri ve değişimelerindeki düzenlilikleri içermektedir. Toplumsal yapıyı meydana getiren bu unsurlar; aile, okul, örgütlü kamuoyu (görüş, inanç örgütleri gibi), ekonomik örgütler ve yönetsel örgütlerdir. Toplumsal yapı içerisindeki en önemli kurumlardan biri ailedir. Çünkü aile ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, aile kurumu içerisindeki bağların kuvvetli olması kişilerin suç işlemelerini azaltıcı bir etken olarak bulunmuştur. Örneğin parçalanmış ailelerde çocukların suç işlemeye daha eğilimli oldukları saptanmıştır (İçli ve Özcan, 1992: 32-33). Ayrıca ailede suçlu bireylerin bulunması, çocukların suçu ailede öğrenmelerine sebep olmaktadır. Türkiye'de 1991 yılında yapılan araştırmada, hırsızlık suçunu işleyenlerin ailelerinde başka suçluların olmaması, bu suçu işleyenlerin daha önce hiç suç işlememelerinde etkili olduğu bulunmuştur (İçli ve Özcan, 1992: 34-50).

Fagon ve Wexler (1987), aile kurumlarının yanı sıra okullar, akran grupları ve toplum yapısı gibi sosyal faktörlerin de suç işlemede oldukça etkili olduğunu savunmuştur. Aile unsuru kadar okul unsurunun da etkili ve önemli olduğu savunulmuştur. Okula problemlerle gelenlerin sapkın tutumlarını ortaya çıkarmak için okulun uygun koşulları sağladığı ileri sürülmüştür. Çocukların okul başarısızlıkları, okul yönetiminin olumsuz yönetimi ve sapkın karakterli arkadaş çevrelerinin varlığı kaçınılmaz olarak bireyleri suç işlemeye yönlendirmektedir. Gasp ve hırsızlık suçları işleyenlerin yarısından fazlası, okulla ilgili ciddi sorunlar nedeniyle okulu bırakan kişiler olduğu görülmektedir (İçli vd. 2007: 52).

Gelir Eşitsizliği

Gelir eşitsizliği de ekonomik açıdan suç işlenmesine ve doğrudan ekonomik suçluluğa sebep olan etkenlerden bir tanesidir. Araştırmalar, gelir eşitsizliğinin toplumsal sorunlara yol açtığını, toplumsal barışı tehdit ettiğini ve ülkeler içinde ve küresel olarak çatışmaların etkisini artırdığını gösteriyor. Gelir eşitsizliğinin en önemli toplumsal etkilerinden biri, toplumdaki suç düzeyinin artmasıdır. Gelir eşitsizliği ile suç oranları arasındaki ilişkiyi vurgulayan tüm çalışmaların çıkış noktası, düşük gelirli veya yoksul insanların suça karşı diğer insanlardan daha savunmasız olduğu varsayımdır. Ekonomik yoksunluk olarak gelir eşitsizliği ve yoksulluk, toplumsal değerlerin aşınmasına ve toplumsal kurumlara olan bağlılığın azalmasına, adaletsizlik duygularına, kaynakların adaletsiz dağılımına karşı öfkeye, özgüvenin ve suç oranlarının yükselmesine sebep olabilir. Yoksul ve geliri az insanların neden suça karşı daha savunmasız hale geldikleri ve gelir eşitsizliğinin suç oranlarını artırma mekanizmaları, hangi paradigmanın benimsendiğine bağlıdır. Bu bağlamda literatürde gelir eşitsizliği ve yoksulluk değişkenleri ile suçlu davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar bu ilişkiyi “*görel*” ve “*mutlak*” yoksunluk/yoksulluk kavramları çerçevesinde irdelemişlerdir. Göreceli yoksunluk, genel ekonomik terimler içinde bulunur ve göreceli yoksunluğun bir göstergesi olarak analize dâhil edilir. Göreceli dezavantaj

teorisi çerçevesinde, gelir eşitsizliğinin suç davranışı üzerindeki etkisi, gelir eşitsizliğinin daha fazla olduğu toplumların/bölgelerin suç oranlarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Gelir eşitsizlikleri ile suç oranları arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaların, ülke ülke karşılaştırmalar ve aynı ülke içinde bölgesel çalışmalar şeklinde yapıldığı görülmektedir. Göreceli yoksunluk teorisine paralel olarak, Ruffancos ve diğerleri (2013) tarafından yapılan bir literatür taraması, 17 çalışmayı incelemek için zaman serisi yöntemlerini kullandı ve gelir eşitsizliğinin genellikle mülkiyet suçlarıyla ilişkilendirildiğini buldu. Yukarıdaki çalışmada literatür, cinayet ve hırsızlık ile gelir eşitsizliği arasında bir ilişkiye işaret ederken, saldırı ve tecavüz suçları ile gelir eşitsizliği arasında bir ilişkiye işaret etmemektedir. Soares (2004) tarafından yapılan bir literatür taraması da bu konuda 16 çalışmayı gözden geçirmiş ve gelir eşitsizliği ile suç oranları arasındaki ilişki negatif ve pozitif arasında değişmektedir.

Doyle ve diğerleri (1999) tarafından yapılan bir araştırma, gelir eşitsizliğinin suç eğilimleri üzerinde bağımsız (bireysel) bir etkisinin olmadığını, ancak olumlu iş gücü piyasası koşullarının hem mülk hem de şiddet içeren suç oranları üzerinde güçlü bir olumsuz etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Ayrıca, bireylere çalışmaları karşılığında ödenen ücretlerdeki artışlar ile mala karşı suç oranları arasında anlamlı bir negatif ilişki olduğunu buldu. Ancak, bu çalışma gelir eşitsizliği ile suç oranları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Artan gelir düzeyiyle şiddet suçlarının azaldığını bulan araştırma, ortalama gelir düzeyi, ortalama yetişkin eğitim süresi ve kentleşme düzeyinin suç oranlarından bağımsız olduğunu ortaya koydu. Gelir eşitsizliğinin suç oranlarıyla ilişkili olduğunu ancak kişi başına düşen gelir düzeyinin suç davranışının belirleyicisi olmadığını buldu. Bu sonuç, yukarıda açıklanan göreceli yoksunluk teorisini desteklemektedir (Horbecke ve Charumund, 2002: 1477-1495).

Brush (2007) tarafından 1994'ten 2000'e kadar yapılan ulusal bir araştırma, Gini katsayısı ile suç oranı arasındaki ilişkinin yonteme göre farklılık gösterdiğini göstermiş ve bu araştırma analitik yöntemin önemine işaret etmiştir. Literatür genel olarak incelendiğinde, makro verileri analiz eden çalışmalarda kullanılan istatistiksel yöntemlerin sonuçları önemli ölçüde değiştirdiği görülmektedir.

Fleisher (1996) tarafından yapılan bir araştırma, ortalama gelir ile ikinci en düşük ve en yüksek gelir gruplarının geliri arasındaki fark arttıkça şiddet içeren suçun arttığını gözlemledi.

Izadi ve Pirae (2012) tarafından yapılan bir araştırma, İran'da gelir eşitsizliğinin mülke karşı suç oranlarını artırdığını ortaya koydu. Benzer şekilde, Maddah (2013) tarafından işsizlik oranı ile gelir eşitsizliği ve suç oranı arasındaki uzun vadeli ilişkiyi inceleyen bir araştırma, gelir eşitsizliğinin İran'daki suç oranını etkilediğini buldu.

Bourguignon ve diğerleri (2003) yaptıkları çalışmada, Kolombiya'daki yedi şehir için suç oranı ve gelir dağılımı verilerini analiz etmek için yapısal bir model kullanmış ve gelir dağılımının suç üzerindeki etkisinin belirli bir zamanda başladığı hipotezini doğrulamıştır. Gelir eşitsizliği ve suç oranları arasındaki ilişki, literatürde karışık sonuçlar göstermektedir. Kişi başına düşen gelir ortalamasının %80 altında olan hanelerde yaşayan insanlar arasında suç yaygındır (İçli vd., 2007:25).

1950'lerdeki Amerikan suç analizi, devletin baskın ideolojisi, ceza sisteminin içeriği ve kültürel koşullar gibi birçok alanda iki dönem arasındaki farklılıklarla 1980'lerdeki kadar umut verici değildi. Benzer şekilde, incelenen bölgeler farklı sosyoekonomik koşullara sahip olabileceğinden, analitik sonuçlar ülkenin iki farklı bölgesi arasında farklılık gösterebilir. Bu nedenle, suç ve diğer değişkenler arasındaki analizler, diğer koşulları da dikkate alacak şekilde dikkatle değerlendirilmelidir. Ekonometrik analiz elbette çok önemlidir, ancak diğer sosyolojik faktörleri göz ardı ederek varılan sonuçlar yanıltıcı olabilir (Kızmaz, 2003: 279-304).

EKONOMİK SUÇ KAVRAMI

Ekonomik suç kavramının çıkış zamanı 1. Dünya Savaşı sonrası gelişen iş yaşantısıyla gelişen dönemlere rastlamaktadır. Ekonomik suç konusuna ilişkin ilk tanımlama 1940 yılında, Amerikan suç bilimcisi Edvin H. Sutherland tarafından yapılmıştır (Özcan ve Şirin, 2021: 79-84).

Sutherland, "*Beyaz Yaka Suçları*" başlıklı bir makalede, "*Beyaz Yaka Suçlarını*" "*mesleklerinde saygı duyulan, yüksek sosyal statüye sahip kişiler tarafından işlenen suçlar beyaz yaka suçlarını*" olarak tanımladı. Sutherland'ın "*Beyaz Yakalı Suçlular*" adını verdiği kişiler; toplum hayatında saygınlık kazanmalarına, dürüst, kanunlara son derece saygılı insanlar olarak tanınmalarına rağmen, firmalarının menfaati söz konusu olduğu zaman suç işlemekte bir kusur görmediğini belirtmektedir (Sutherland, 1983:7). Ekonomik suçun kaynağı Birinci Dünya Savaşı ile sınırlı değildir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar, ekonomik düzen özel kanunlarla korunmaya çalışılmıştır. Fakat bu tarihten sonra ekonomik düzenin sadece kanunlarla korunamayacağı fikri hâkim olmuş ve cezaî müeyyide yoluna gidilmiştir. Genel bir beyaz yakalı suç sistemi ve bu alanı düzenleyen yasal normlar geliştirilmemiştir. Bu durumda, korunacak yasal bir menfaat sözleşmesi yoktur. Bu nedenle, bu ekonomik faaliyetlerden hangilerinin beyaz yakalı suç sayıldığı ve hangi yaptırımların uygulandığı konusunda bir fikir birliği yoktur. Açıkçası farklı alanlara işaret eden kavramlar zaman zaman karıştırılmakta veya aynı anlamda kullanılmaktadır. Ticari suç; endüstriyel suç ve beyaz yakalı suç terimlerini içerir. Beyaz yaka suçları; ticari işletme, iş hayatı ve iş özgürlüğü kurallarının ihlallerini içerir ve esas olarak beyaz yaka suçlarını içeren daha geniş bir kavramı temsil eder. Bunlar, örneğin; ticaret ve sanayide ve açık artırmalarda dolandırıcılık, belge dolandırıcılığı, bankacılık suçları, kambiyo suçları ve ithalat ve ihracat rejimlerinin ihlalden kaynaklanan suçları içerir. Sınai suç ise; sınai işletmelerin, hammadde ve ara mamullerin ticari işlemlerinde hile ile ürünlere ilişkin mevcut mevzuata aykırılık olarak tanımlanabilir. Bu suçlar içerisinde, kanuna aykırı olarak hammadde ve ara mamul temini ile imalat ruhsatı olmaksızın mamul imali de kanuna aykırı imalat veya sahtecilik olarak anılabilecektir. Ürün sahteciliği ve tahrifatı, sanayi şirketlerinin çevreye zarar vermesi, şirketler arası teknoloji casusluğu da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ekonomik suç denilince akla ilk gelen ekonomik alanda devlet düzenlemelerine aykırılıktır. Uygulama alanları, örneğin; devlet para sistemlerini, gelir ve giderleri veya devlet destekli kredi ilişkilerini içerir. Bunlara vergi suçları, kaçakçılık suçları, para ve menkul kıymet suçları, damga ve mühürler dâhildir.

Suçlar Açısından Ekonomik Suçlar

Suç bilimi uzmanları ekonomik suç kavramı konusunda iki gruba ayrılmaktadırlar. Birinci grupta Anglo-Amerikan ve Alman bilim adamları ikinci grupta ise Fransız yazarlar bulunmaktadır. Anglo-Amerikan ve Alman bilim adamları, bir mesleğin icrası dolayısıyla işlenen suçları bu gruba sokarlar. Bu yazarlara göre her meslek, mesleği icra edenlerce bir meslekî bozukluk yaratır.

Clinard, beyaz yaka suçunu cezai yaptırımlar da dâhil olmak üzere yalnızca kanunun değil, mesleki faaliyetin icrasıyla ilgili tüm kanunların ihlali olarak değerlendirdi ve suçluların özellikle iş adamları ve politikacılar olduğunu söyledi. Beyaz yakalı suçun, failin sosyal statüsüne bakılmaksızın mesleki faaliyet alanındaki tüm suçları içermesi gerektiği ve hatta bu durumda bile "*mesleki suç*" terimini aramak daha doğru olacaktır.

Fransız yazarlar ise olay ile meslekleri arasında herhangi bir bağlantı belirtmemekte, ticari ve çıkar amaçlı işlenen tüm suçları beyaz yakalı suç kavramına dâhil etmektedirler. Onlara göre ticaretin temeli güven ve emniyettir. Bir ülkenin ekonomik sistemi ne olursa olsun, tüm ekonomik ve ticari ilişkiler karşılıklı güvene dayalıdır. Bu güven, ticari ilişkinin tarafları arasında ve taraflar ile bu ilişkinin devamını talep eden devletler arasında oluşturduğu kurallar çerçevesinde oluşturulmalı ve asla taviz verilmemelidir.

Hukuki Açıdan Ekonomik Suçlar

Hukukî açıdan yapılan ekonomik suç tanımlarında sadece korunan hukuksal yarar veya aykırı davranılan hukuk kuralları temel alındığı gibi; her iki ölçüde de bir arada yer verildiği görülebilmektedir (Mahmutoğlu, 2003:17).

Dolayısıyla beyaz yakalı suç, mevcut ekonomik düzenin kurumlarını toplu veya bireysel olarak yıkan, böylece ekonomik düzenin bütünlüğünü ve işleyişini baltalayan ve toplumsal ilişkilere olan güveni tehlikeye atan her türlü davranıştır.

Ekonomik Suçun Benzer Kavramlarla İlişkisi

Ekonomik suçlar; sosyoloji, sosyal psikoloji, ekonomi ve kriminoloji gibi bilimlerle yakından ilişkilidir. Kriminolojik açıdan ekonomik suçların incelenmesi çok boyutlu ve karışık bir durumdur. Kriminolojide 1960'lardan sonra egemen olan "*İhtilaf Kriminolojisi*" adı verilen bu yeni akımda işlenen suçun sebep ve sonuçları araştırılmaktan vazgeçilmiştir. Suçun işleyişinde sosyolojik bünyeleri ile suç arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Ekonomik suçlar; mesleki suç davranışı, örgütsel suç davranışı ve mala karşı bireysel suç davranışı şeklinde görülebilmektedir.

Mesleki suç eylemi söz konusu olduğunda suç, profesyonel bir bireyin kişisel çıkarlarına karşı yasal hükümlerin ihlalidir. Organize, yani örgütsel suç faaliyeti; bir şirket veya şirket çalışanın o kuruluş adına kar ve ekonomik kazanç elde etmek amacıyla kanunları çiğneyerek suç işlemesidir. Organize suç, liberal bir ekonomide kurumsal suç olarak adlandırılır. Vandalizm suçunda suçun koruduğu hukuki değer mülkiyet haklarıdır. Suçun maddi nesnelere, başkalarının taşınır ve taşınmaz mallarıdır. Hırsızlık, karşıdakinin güvenini kötüye kullanma, yağma, dolandırıcılık ve haksız menfaat sağlama; kişisel mala zarar verme suçlarıdır ve suç faillerinin tespit edilmesi diğer faktörlere göre daha kolaydır. Suç sayılan her fiilin, işlenen suçun türüne göre farklı sınıflandırmaları vardır. Yolsuzlukla ilgili suçlar meslekte gerekli bir konuma sahip olunarak işlenen suçlar iken; ekonomik suçlar arasında dolandırıcılık, kaçakçılık, kara para aklama, fikri mülkiyet hırsızlığı, kimlik hırsızlığı, siber suçlar, borsa gibi ticari bir olgu içerisinde yer almaktadır. Ekonomik suçta çok az mağdur vardır veya mağdurların kendileri zararın farkında değildir. Kurbanlar genellikle bireyler değildir. Ülkeler, sigorta şirketleri, bankalar, tüketiciler ve diğer gruplar ekonomik suçlardan zarar görmektedir. Bu suçun delilleri somut değildir. Ekonomik suç söz konusu olduğunda kurbanlardan çok az bilgi akışı vardır veya hiç yoktur. Bu, kurbanların aralığını ve rollerini belirlemeyi çok zorlaştırır. Ekonomik suçta, failin mesleki rolü kendine özgü rolünden ayrılamaz. Suçlar profesyonel rollerden de doğabilir. Yolsuzluk suçları, zimmete para geçirme, rüşvet suçları uzman gözetiminde yürütülmektedir (Güvel, 2005: 28-34).

Aynı zamanda ekonomik suç, tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgudur. Bu katkıda bulunan birçok bağımsız değişken vardır. Suçun türüne, suçun işlendiği koşullara ve failin sosyoekonomik özelliklerine bağlı olarak bu değişkenlerden bazılarının suçun kaynağı üzerindeki etkisi diğerlerinden daha fazla olabilir. Suçu etkileyen başlıca sosyoekonomik faktörler arasında yaş, medeni durum, eğitim ve ekonomik durum göz ardı edilmemelidir. Ekonomik suçun bu özelliklerin belirli bir statü veya mesleği vurgulaması, klasik suçlardan daha çok belirli bir suç olarak öne çıktığı anlamına gelir. Ekonomik suçta karışmaya ilişkin hükümler uygulanırken bu özellikler dikkate alınmalıdır. Ayrıca beyaz yakalı (ekonomik) suçların kurumsal yapı içinde ve hizmet ettiği organizasyonlar aracılığıyla da işlenebileceği düşünülürse; baskınlık teorisi, kurum yetkililerinin, yani ajansların veya yardımcıların katılımının belirlenmesinde en işlevsel teoridir. Ekonomik suç, hileli faaliyetler yoluyla işlendiğinden ve ücretlerden mali fayda sağladığından, dolandırıcılık bir başkası için doğrudan bir mali kayıptır. Bu nedenle, dolandırıcılık ve beyaz yakalı suç arasında önemli bir birincil alt normatif ilişki vardır. Yine, beyaz yakalı suç ile mülkiyet suçu arasında bir ayırım yapılmaktadır ve ekonomik suçların bir başka yapısal özelliği de suçların işlendiği normların genellikle referans normlarla düzenlenmesidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun “*Ticari İşletmeler*” başlıklı Birinci Kitabı, ticaret unvanlarının kanuna aykırı olarak eklenmesini ve ticaret unvanlarının kanuna aykırı olarak devrini yargılamaktadır. Cilt I'de bu fillerin cezalandırılmasının amacının, çalışmanın devamında tartışıldığı gibi iş güvenini koruyarak bireysel finansal özgürlüğü korumak olduğu söylenebilir. Kanunun bu bölümü kapsamında ceza gerektiren diğer hükümler haksız rekabet suçları ile ilgili ve teşkil etmektedir. Haksız rekabet ihlallerinin tespitinin amacı piyasada adil ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır. Ekonomik suçlarda ticari davranış kuralları suç sayılmaktadır. Yasama organı tarafından referans kodu ile açık bir şekilde şirketler hukukunun iki ilkesi ile ilgilidir. Bu ilkelerden biri bilgilendirme ve şeffaflık ilkesi, diğeri ise varlık ve sermayenin korunması ilkesidir. Aydınlatma ve şeffaflık amaçlı suçlarda failler genellikle şirket içinden olmakla birlikte, sermaye ve varlıkları korumaya yönelik suçlarda, amaçlanan suçun failleri şirket dışı kişiler de olabilir. Her iki grupta da failler beyaz yakalı çalışanlardır.

Ekonomik suçlarla ilgili tartışmalarda en önemli konulardan biri nasıl ve hangi düzeyde cezalandırıldığıdır. Aslında, TCK tarafından düzenlenen suçların sınır ötesi niteliği nedeniyle, önerilen cezalar, özellikle kurumsal suçlar için çok düşüktür. Bu bakış açısıyla getirilen akademik bakış açılarının kriminal politikaya yön vereceği umulmaktadır. Bu bağlamda iki sorun ortaya çıkıyor. Birincisi, ekonomik suçlara karşı nasıl bir ceza sisteminin etkili olduğu sorusudur. İkinci konu, ekonomik suçlar için para cezalarının belirlenmesidir. Harcırah sistemine ek olarak, ödenmeyen para cezaları için hapis cezası öngören, ekonomik suçlar için Türk Ceza Kanununa özel bir nispi para cezası sistemi getirilmelidir. Ekonomik suçluların soruşturulması ve kovuşturulması çok zordur ve uzmanlık, dikkat gerektirir. Bu zorluk aynı zamanda suç tespiti için de geçerlidir. Bilirkişi görüşü, arama ve el koymalar, bilgisayar aramaları, çoğaltma ve el koymalar, şirket kayyumlarının atanması özellikle ekonomik suçların ispatı için önemlidir. Genelde dünyada, özelde Türk yargısında savcılık, hatta adli soruşturma yapan adli savcılık bile ekonomik suçlar konusunda yeterli uzmanlığa sahip değil, bu nedenle bilirkişi organları delillerin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ekonomik suç işlemek genellikle teknik bilgi gerektirir. Buna paralel olarak, beyaz yakalı suçlara ayrılmış bir mahkeme kurulması bu sürecin aydınlanmasını daha rahat şekilde sağlayacaktır (Kızmaz, 2004: 291-319).

Ekonomik Suçun Nedenleri

Sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler, politik nedenler, coğrafi nedenler, yasal bir takım boşluklar ve insanların güç ve paraya sahip olma hırsı ekonomik suçların işleniş nedenlerindedir.

Ekonomik suçlar; ülkelerin toplumsal yapısına, mali ve ekonomik sistemlerinin özelliklerine, gelişmişlik düzeylerine ve uygulanan hukuk kurallarına göre değişik şekillerde işlenebilir. Ekonomik suçların nedenleri üç ana kategoride toplanabilir. Bunlar sosyolojik nedenler, idari nedenler ve ulusal mali ekonomik sistem nedenleri olarak sıralanabilir. Sosyolojik nedenlerin başında, yukarıda da değinildiği gibi, bireyin birey olarak sahip olduğu eğitim düzeyi gelmektedir. Buradaki eğitim, çeşitli derecelere ve mesleklere sahip bireyler değil, kendine saygı duyan, saygın, ülkesini ve ülkesini seven, ulusal çıkarları doğrultusunda ülkesine hizmet eden vatandaşlar yetiştirmektir. Diğer bir sosyolojik sebep ise sosyal yozlaşmadır. Yozlaşmış sosyal özelliklere sahip bir devlet suça eğilimlidir. Toplumun yozlaşması, ülkenin ekonomik durumuna ve refah düzeyine bağlıdır. Sosyolojik nedenlerden bir diğeri, toplumsal yozlaşmadır. Toplumsal nitelikleri yozlaşmış milletler suça daha yatkın olmaktadır. Toplumun yozlaşması ise yine ülkedeki ekonomik duruma ve refah seviyesine bağlıdır. Tüm bunlara ek olarak kişilerde vergi verme kültürü konusunda eksiklikler bulunması o kişilerin vergi kaçırma suçunu topluma karşı işlenmiş bir suç olarak görmemelerine neden olmaktadır. Hatta kişiler vergi oranlarının gereğinden yüksek olduğunu düşünerek gelirlerini saklama konusunda bir sakınca görmemektedirler (Tezcan, 1995: 255-257).

Ekonomik suçların yeterli olarak önlenememesi ve bu suçların müeyyidelerinin eksik kalması da bu suçları daha cazip hale getirmektedir. Müdahale edilen suçların soruşturulması ve yargılanmasında yaşanan aksaklıklar buna neden olabilmektedir. Kolluk kuvvetlerinin delillerin toplanmasında ve değerlendirilmesinde zaman zaman yetersiz kalması, soruşturma dosyasının sağlam bir yapıda gelişmesini engellemektedir. Savcılık makamının ise konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması nedeniyle, kolluk kuvvetleri tarafından hazırlanan dosyaların içeriğini yeterince kontrol edememesi yargı makamlarına eksik bilgi sunulmasına neden olmaktadır. Yargılama aşamalarında ise hâkimlerin de konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmamaları, soruşturmanın hangi noktalarda derinleştirilmesi konusunda bir karara varamamaları sonucunu doğurmuştur. Bunun sonucu olarak da sanıklar delil yetersizliği nedeniyle salıverilmektedirler (Mahmutoğlu, 2003:72).

Ekonomik Suçun Özellikleri ve Ekonomik Suçun Türleri

Ekonomik suçlar bir ülkedeki ekonomik kalkınma ile ters orantılıdır. Çünkü kalkınmış bir ekonomide büyük taşlar yerine oturmuştur. Piyasadaki oyuncuların rolleri büyük ölçüde belirlidir. Ekonomik suçlar sonuçları itibarıyla toplumda siyasî, ekonomik ve ahlaki açılardan sıkıntılara neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak ekonomik suçlarda korunan yarar, kamu yararı olarak kabul edilmektedir. Ekonomik suçlar bir tehlike suçudur; yani suçun meydana gelmesi için hazırlıkların tespit edilmesi yeterlidir. Ayrıca bu suç kasıtlı işlenebilen bir suç çeşididir, bu açıdan ekonomik suçların taksirle işlenmesi mümkün değildir. Ekonomik suçlar tespiti zor bir suç çeşididir. Genellikle bu suçun mağdurları uğradıkları zarardan haberdar olmamaktadırlar. Bunun başlıca sebebi ise meydana gelen zararın kişileri dolaylı olarak etkilemesi ve etkilenen kitlenin yani mağdurların sayısının çok fazla olmasıdır. Hatta mağdur bütün bir toplum da olabilmektedir. Beyaz yakalı suç, ulusal sınırlarla sınırlı değildir; uluslararası bir yapıya sahiptir. Ağırlıklı olarak yurt dışı kuruluşlarla işbirliği yapılmaktadır. Böyle bir durum, sınır içindeki ülkelerin yetersiz faaliyet göstermesine yol açmaktadır. Bu nedenle beyaz yakalı suçlarla mücadelede uluslararası iş birliğine ihtiyacımız vardır. Konu dâhilinde ekonomik suçluluğun geleneksel tanımı 1940'lara kadar uzanmaktadır. Bu tanım altında, ekonomik suç, beyaz yakalı suçla eşittir. Bu nedenle suçlular, örgüt içindeki konumları nedeniyle şanslı olan konumlardaki kişilerdir. Bu anlamda ekonomik suç, yolsuzlukla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır ve işletmeleri dolaylı veya doğrudan etkilemektedir. Ancak bu tanım bugün için yeterli değildir. Bugün tanımlandığı şekliyle ekonomik suç, genellikle kişisel veya kurumsal kazanç sağlamak veya gelişmekte olan başka bir kişi veya kuruluşa karşı haksız bir avantaj elde etmek için aldatma veya sahtekârlık olarak tanımlanır. Suçlar sadece bireyler değil, aynı zamanda özel mesleki veya teknik becerilere sahip olanları da içerir ve eylemler kümesi halindedir. Amaç, kişisel veya kurumsal avantaj elde etmek veya başka bir kişi veya kuruluşa karşı haksız bir avantaj elde etmektir. En tipik yöntem kandırmak veya yanlış bilgi vermektir. Ekonomik suçların bir diğer özelliği de herhangi bir şiddet içermemesidir. Ekonomik suç ile konvansiyonel suç arasındaki büyük farka bakarsanız, konvansiyonel suçta mağdur bilgi akışı çok yüksekken, ekonomik yakalı suçta mağdur bilgi akışı çok düşük veya hiç değildir. Bu nedenle, geleneksel suçlar için daha kolayken, ekonomik suçlar için bir bireyin ne ölçüde mağdur olduğunu ve içindeki rolünü belirlemek daha zordur. Ekonomik suç, Şirketler Kanunu, İç İktisat Kanunu, Mali Araçlar ve Kambiyo Kanunu, Kirlilik Kanunu ve Kuruluş Yasağı Kanunu kapsamında incelenen bir suç türüdür. Pek çok geleneksel suçta suçlu kolluk kuvvetleri tarafından tutuklanır, ceza mahkemelerinde yargılanır ve hüküm giyenler hapse atılır. Beyaz yakalı suç, geleneksel suçtan farklı şekilde araştırılır, yorumlanır ve raporlanır. Ekonomik suçların çoğu, esas olarak birimin idari makamları tarafından soruşturulur ve hüküm giyenler ağır şekilde cezalandırılır. Beyaz yakalı suçları hakkında daha anlamlı bilgi sahibi olmak için beyaz yakalı suç türlerini ve onu tanımlama çabalarını açıklamamız gerekir. Bu tür suçlar yolsuzluk, dolandırıcılık, kara para aklama, fikri mülkiyet hırsızlığı, kimlik hırsızlığı, kaçakçılık ve siber suçları içerir. Ekonomik suçların toplumda en yaygın biçimi yolsuzluktur. Yolsuzluk suçları üç gruba ayrılabilir. Birincisi zimmete para geçirme, ikincisi rüşvet ve üçüncüsü de mal varlığı zimmete geçirmedir. Özellikle, bu üç suç grubu, dünya çapındaki tüm beyaz yakalı suçların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ekonomik suç türleri arasında önemi giderek artan bir diğer suç türü de istatistiksel tahminlere göre taklittir. Bu suç, yasal yetkisi olmayan bir kişinin kasıtlı olarak yasa dışı bir eyleme teşebbüs etmesi,

yardım etmesi veya yataklık etmesi durumunda ortaya çıkar. Günümüzde ekonomik suçlar da organize ve ulus ötesi bir nitelik kazanmıştır. Ekonomik suç zaten doğası gereği küreseldir ve teknolojik gelişmeler suçun küreselleşmesini hızlandırmaktadır. Bu yönüyle ekonomik suçlar, organize suçlar için en uygun suç faaliyetlerinden biridir. Ekonomik suçu ölçmek için net bir tanım ve yöntem yoktur. Ekonomik suçlarının küresel ölçekte gerçekleşmesi, farkındalığı ve beklenen oranlarına ilişkin bazı istatistikler mevcuttur. Bu anlamda en yaygın suç türleri; varlıkların kötüye kullanılması, ürün korsanlığı ve kalpazanlığı ve siber suçlardır. Ayrıca, zimmete para geçirme, rüşvet, mali dolandırıcılık, endüstriyel casusluk ve kara para aklama, işletmeler tarafından en sık bildirilen suç türleridir. Sonuç olarak örgütler, tanımlanamayan suç türleri, tam olarak sınıflandırılmayan ve ölçülemeyen suç türleri ve kriterleri belirlenemeyen suç türleri ile karşı karşıya kalmaktadır (Güvel: 2005: 27-35).

Ekonomik suçlar genellikle birden çok kişi tarafından işlenmektedir. Çünkü suçun yapısı itibarıyla kurulacak organizasyon ve yapılması gereken bağlantılar söz konusu olunca birçok kişiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik suçlar bir meslek suçu olarak da kabul edilmektedir. Çünkü bu suçların işlenebilmesi için kişinin ilgili alanda bir görevinin olması gerekmektedir. Bu görüş genelde kabul edilmekle beraber sadece meslek sahiplerinin bu suçu işleyebilecekleri şeklinde yorum yapmakta da doğru olmayacaktır.

Devletler, ekonomik suçları özel veya kamu hukuku alanlarında düzenlemektedir. Bu müdahaleler devletin özel hukuk düzenlemesiyle kişiler arasındaki hukuki ilişkilerin düzenlenmesi, idare hukuku düzenlemesiyle bazı normların devlet tarafından düzenlenmesi ve/veya idari yaptırımlara aykırı fiillerin bağlayıcı gücü ve son olarak ceza hukuku bağlayıcı gücü olarak kullanılabilir. Suç teşkil eden fiiller, şahıslar hakkında adli yaptırımlara tabi tutulabilir.

Ekonomik suçlarda hem bireysel hem de bireyüstü kişisel çıkarlar korunur. Bu, suçtan kişisel olarak zarar gören mağdurların varlıklarının korunması ve ekonomik ilişkilerde bir kredi ve güven unsuru ile ülke ekonomisinin korunması anlamına gelir.

Ekonomik suçlar büyük zararlara neden olan suçlardır. Ekonomik suçlarda mağdur sayısı diğer suç türlerine göre fazladır. Günümüzdeki ekonomik suçları incelediğimizde bunların organize şeklinde işlendiğini görürüz.

Ekonomik Suçların Faili

Günümüzde ekonomik suçların birçoğu sadece kanunda öngörülen kişi veya kişiler tarafından işlendiği için özgü suç olarak kabul edilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki özgü suç kavramı bütün ekonomik suçlar için geçerli değildir. Kanunda bazen bu suçların kimin tarafından işleneceği konusu açıkça ifade edilmişken bazı durumlarda bu suçta failin kim olacağı ancak yorum yaparak çıkartılabilmektedir. Fail bir kişi olabileceği gibi birden fazla da olabilir. Beyaz yakalı suça tekabül eden bir suçun işleme amacı iki veya daha fazla kişi için aynı ise ve eylemlerinde süreklilik varsa beyaz yakalı suçun "*kurum*" şeklini aldığı söylenebilir (Kızmaz, 2004: 291- 319).

Ekonomik suçlar, şiddet içeren suçlardan failleri tarafından ayırt edilir. Beyaz yakalı suçların failleri; ekonomik faaliyette bulunan, bu alanda tecrübe sahibi, özgüven sahibi ve toplumda saygı duyulan kişilerdir. Beyaz yakalı suçluların çoğu bu suçları sıfırdan para kazanmak için değil, mevcut servetlerini çok daha yüksek bir seviyeye çıkarmak için işlemektedirler.

SONUÇ

Günümüzde ekonomik suçun genel kabul görmüş evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun en önemli sebebi ekonomik suçun dinamik bir olgu olmasından kaynaklanmaktadır. Ekonomik suç; profesyonel özellikleri olan kişiler tarafından, kişisel veya örgütsel çıkar sağlama amacıyla, şiddet içermeyen aldatici fiiller ile özel kasıtlı işlenen suçtur. Bu bağlamda ekonomik suçlar kapsamına giren suçlar şunlardır: Yozlaşmaya bağlı suçlar, dolandırıcılık, para aklama, fikri mülkiyet hırsızlığı, kimlik hırsızlığı, kaçakçılık, internet suçları olarak belirtilebilir. Ancak, ekonomik suç türleri sadece bunlardan ibaret değildir (Güvel, 2005: 29).

Ekonomik suçluluk kavramı 1929-1930 tarihlerinde dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz ile ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu tarihten önce de bu suçlar işlense de ekonomik kriz ile birlikte ekonomik suç kavramı üzerinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Amerikalı araştırmacı Sutherland 1940 yılında kaleme aldığı "*Beyaz Yaka Suçluluğu*" adlı çalışmasıyla beyaz yaka suçluluğunu tanımlamıştır. Sutherland beyaz yaka suçlarını "*mesleklerinde saygı duyulan, yüksek sosyal statüye sahip kişiler tarafından işlenen suçlar*" olarak tanımladı.

Ekonomik suç olarak kabul edilen fiiller sonucu elde edilen gelir ile ortaya çıkan mal ve parasal etmenlere suç ekonomisi denir. Ekonomik suçlar ise kamu otoritesinin kontrolü dışında olan ve kamu düzenini korumak için çıkarılmış olan kanunlara karşı olduğu için cezalandırılan fiillerdir. Suç eğilimlerini üzerinde etkili olan en önemli ekonomik değişkenler; işsizlik, toplumsal yapı ve gelir eşitsizliğidir.

Ekonomik suçlar genelde soyut bir tehlike suçu olarak ortaya çıkarlar. Bu suçlar ekonomik düzeni zarara uğratmakta yahut zarar tehlikesi oluşturmaktadır. Ekonomik suçların geneli özgü suç olma niteliği taşır. Ekonomik suçlarda mağdur sayısı çoktur. Ekonomik suç sonucu ekonomik düzen bozulacağı için herkesin dolaylı da olsa suçtan zarar görme ihtimali bulunmaktadır. Ekonomik suçlar çok nadir kovuşturmaya konu olabilen suçlardır. Bunun en önemli sebebi bu suç türünün diğer suç türlerine oranla daha az işlenmesidir. Ekonomik suçların tespiti teknik bilgiyi gerektirmektedir. Ekonomik suçlar karşısında önlem alınmaması ekonomik gelişmeyi bozabileceği gibi siyasi istikrarı da tehdit edebilmektedir. Ekonomik suçların failleri diğer suçlara göre farklı özellikler taşır. Bu suçun failleri saygın ve yüksek statü sahibi kimseler olabilmektedir. Günümüzde ekonomik suçlar organize bir şekilde işlenebilmektedir. Bu suçlar örgütlü suçlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik suç tipleri ülkenin ekonomik yapısı ile doğrudan ilişkilidir. Ekonomik yapılarıdaki farklılıklar, ekonomik suçların yer ve zaman olarak değişikliğe uğramasına ve yeni türlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Ekonomik suçlarda suç politikasının nasıl olması gerektiği günümüzde tartışılması gereken bir konudur. Ekonomik suçların sayısı ve çeşitleri zaman içinde değişikliğe uğramaktadır. Ülkemizde hangi fiillerin suç oluşturacağı çoğu zaman bir suç politikasının sonucu olarak belirlenmekten ziyade yaşanan gelişmelere tepki olarak oluşmaktadır. Ülkemizde ekonomik suçlar hakkında hapis cezası ve para cezası birlikte uygulama alanı bulmaktadır. Günümüzde ekonomik suçlarla mücadelede uluslararası işbirliği de önem kazanmaktadır. Çünkü bu suçlar zaman zaman uluslararası örgütler tarafından işlenmektedir.

Ekonomik suçların temel özelliklerinden biri; bireylerin çıkarlarını doğrudan ihlal etmeyen ve bu nedenle yasama organları tarafından yasaklanan, toplum düzenini ve kamu düzenini korumak için oluşturulmuş ahlaki standartlar oluşturan "*mal yasağı*" dır. Yasak oldukları için yasa dışı kabul edilirler. Ekonomik suç, özünde sadece yasama niteliğindedir ve düzenleyici bir karaktere sahiptir. Bu aynı zamanda söz konusu suçların genel nitelikte olduğu anlamına gelir. Kanunla düzenlenen cezai sorumluluk davaları, genellikle baskı araçlarından ziyade araçlar olarak soyut tehlikeli suçlardan oluşur. Bunun bir diğer nedeni de ekonomik suçların, önemli ölçüde dolandırıcılık unsurları içermesi nedeniyle geniş anlamda dolandırıcılık suçu sayılmasıdır. Beyaz yaka (ekonomik) suçlarının, genellikle mülkiyet yasağı suçlarının, çoğunlukla maddi tehlike içeren suçlar olması, değer çatışmalarında üst çıkarları koruma işlevi görmesini açıkça engellemektedir.

Ekonomik suçluluk söz konusu olduğunda, beyaz yakalı suçlar genellikle en güçlü şekilde özel niyetlerle işlenmeleriyle karakterize edilir. Birçok ekonomik suç dolandırıcılık suçları içerisinde yer aldığı için özel kastların varlığı suçların kategorize edilmesine yol açabilmektedir. Ekonomik suç, ekonomik yaşamda sözleşme özgürlüğünün sınırlarını temsil ettiğinden, suçlular da ticari veya ticari faaliyet haklarının kötüye kullanılması durumlarının ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Acele haller dışında, ekonomik suçlar için ihmal gerekçeleri geçerlidir. Ekonomik hayatın acil durumlarına gelince, hileli ve etkisiz nitelikteki beyaz yakalı suçların doğası gereği bunları önlemeye uygun olmadığı belirtilmelidir. Ekonomik hayat söz konusu olduğunda olağanüstü hal ilanı kabul edilemez. Tüccarların ihtiyatlı olma ve finansal risklerle yüzleşme görevi vardır. Yapılan çalışmaya göre uzun zamandır işsiz olan, eğitim seviyesi düşük olan, toplumdan dışlanmış bireylerin diğer bireylere göre ekonomik suç işlemeye yatkınlığı açıkça görülmüştür.

Sonuç olarak günümüzde dünya çapında yaşanan ekonomik sarsıntılar ve küreselleşen dünya sebebiyle, ekonomi suçların artmasına neden olmuş, kripto paraların doğması gibi çağın doğurduğu yeni ekonomik suçlar oluşmuş ve devletler bu yönde önlem alma yoluna gitmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akar, Y. (1997). *Karaparanın Aklanması*. Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 17.
- Akdeniz, S. ve Üzümcü, A. (2013). Suç ve Ekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(6), 115,137.
- Aytekin, İ. A. (2020). Ekonomik Suçlar. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 95 (1), 119, 163.
- Bağış, R. C. (2022). Mekânın Suça Yansıması: Kentsel Mekân ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1181, 1186.
- Centel, N. , Zafer, H. ve Çakmut, Ö. (2008). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. Beta Yayıncılık, 57.
- Dönmezer, S. (1985). Ekonomik Suçlar. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (7) 19,30.
- Francois, B. ve Christian, M. (1990). Income Distribution, Development and Foreign Trade: A Cross-Sectional Analysis. *European Economic Review*, 34(6), 1113,1132.
- Gökulu, G. (2010). Kent Güvenliği, Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 209.
- Güvel, E. A. (2005). *Ekonomik Suç Kavramı ve Ekonomik Suçlar; Adalet Bakanlığı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu*. TOBB Yayınları, 28,34.
- Horbecke, E. ve Charumund, C. (2002). Economic Inequality and Its Socioeconomic Impact. *World Development*, 30 (9), 1477,1495.
- İçli, T., Arslan, Z., Başpınar, T., Bahtiyar, M., Dinler, V., ve Altay, A., (2007). *Türkiye'nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri*. Polis Akademisi Yayınları, 52.
- İçli, T. ve Özcan, N. (1992). Türkiye'de Ekoloji Suç İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (1-2) , 27,52.
- İçli, T. ve Burcu, E. (1993). İnfomal Sosyal Kontrolün Sağlanmasında Ailelerin Gelir ve Eğitim Düzeylerinin Önemi: Ankara'da Uygulamaları Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1) , 43,56.
- İçli, T. ve Özcan, N. (1992). Türkiye'de Ekoloji Suç İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (1-2), 27,52.
- Kızmaz, Z. (2003). Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2) , 279,304.

- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 291,319.
- Mahmutoğlu, F. M. (2003). *Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdarî Suçlar*. Seçkin Yayınları, 17.
- Mavral, Ü. (2001). *Karapara Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları*. Şafak Matbaacılık, 295.
- Memişoğlu, F. (2019). Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15 (30), 239,241.
- Özbek, V. Ö. (2020). *Ekonomi Ceza Hukuku Birinci Kitap-Genel Hükümler*. Seçkin, 30, 31.
- Özbek, V. Ö. (2010). Tefecilik Suçu. *Ceza Hukuku Dergisi*, 5 (14) ,31.
- Özcan, S. E. ve Şirin, F. Ö. (2021). Ekonomik Suçlar, Gelir ve İşsizliğin Mekânsal İlişkisi: 2014 Türkiye İncelemesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4), 79,84.
- Özsemerci, K. (2002). *Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri*. Sayıştay Yayın İşleri, 81,83.
- Sutherland, E. H. (1983). *White Collar Crime*. Yale University Press, New Haven and London, 7.
- Tezcan, M., (1995). *Sosyolojiye Giriş-Temel Kavramlar*. Feryal Matbaası, 255,257.
- Parlar, A. (2011). *Türk Ceza Hukukunda Tefecilik ve İhale Sürecinde İşlenen Suçlar*. Bilge Yayınevi, 115.
- Tiryaki, T. ve Gürsoy, T. (2004). Ekonomik Suç Kavramı ve sigortacılık Suçlarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, 53,69.
- Tümer, T.. Suç Ekonomisi Teorileri ve Türkiye İçin Suçun Ekonomik Belirleyicileri. (<http://acikerisim.ktu.edu.tr/2019>)<<http://acikerisim.ktu.edu.tr/jspui/bitstream/123456789/2534/1/570966.pdf>> 20 Mayıs 2023